

श्री सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा.
फैसला

०७०-CR-०६५९

मुद्दा:— सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते ।

ट्राफिक प्रहरी शाखाको पत्रको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१	<u>पुनरावेदक</u>
विरुद्ध	वादी
नुवाकोट जिल्ला, मकवानपुर गाउँ विकास, समिति वडा नं. ८ घर भई	<u>प्रत्यर्थी</u>
काठमाडौं जिल्ला नारायणस्थान बस्ने नवराज नेपाल -----१	प्रतिवादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री लेखनाथ ढकाल
ललितपुर जिल्ला अदालत
फैसला मिति:- २०६७।१०।१७।२

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री फणिन्द्रदत्त शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री भरत प्रसाद अधिकारी
पुनरावेदन अदालत पाटन
फैसला मिति:- २०६९।२।१४।१

पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।२।१४ मा भएको फैसलाउपर वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)(क) अनुसार दोहोर्न्याई पाउँ भन्ने निवेदन परि निस्सापाई पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छ:-

नवराज नेपालले हाकी चलाई रहेको सवारी साधन चेक जाँच गर्ने क्रममा शंका लागि निजको नामको ०६-१३६८७० नं. को सवारी चालक अनुमतिपत्र चेक जाँचको क्रममा यातायात व्यवस्था कार्यालय बागमती पठाइएकोमा उक्त सवारी चालक अनुमतिपत्रमा वर्ग “बी” मात्र निजको नाममा उल्लेख भएको र वर्ग “एफ” निजको नाममा सवारी चलाउने अनुमति पत्र उल्लेख नभएको भन्ने खुलीआएकोले निज प्रतिवादी नवराज नेपाललाई पक्राउ गरी दाखिला गरेको भन्नेसमेत व्यहोराको महानगरीय ट्राफिक प्रहरी रामशाहपथको जाहेरी दरखास्त ।

मेरो नाउँको ०६-१३६८७० नं. सवारी चालक अनुमतिपत्रमा वर्ग “एफ” मा उल्लिखित सवारी चलाउने अनुमतिपत्र साथीलाई बनाइदिनु भनी रु.२,५००। दिएको र उक्त वर्ग नक्कली परेको भन्ने थाहा हुनआएको र उक्त सवारी चालक अनुमतिपत्रमा भएको फोटो र लाइसेन्समा रहेको दस्तखत मेरो हो, अन्य यातायात व्यवस्था कार्यालयको छाप शाखाअधिकृतको दस्तखत समेतको छाप दस्तखतहरू निज व्यक्तिले के कहाँबाट गरी लाइसेन्स बनाइदिए थाहा भएन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी नवराज नेपालको अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयान ।

यातायात व्यवस्था कार्यालय बागमतीबाट जारी गरेको ०६-१३६८७० नं. को स.चा.अ.पत्र निजै नवराज नेपालको नाममा रहेकोमा उक्त स.चा.अ. पत्रमा वर्ग “बी” मा उल्लिखित सवारी साधन मात्र चलाउने अनुमति भएकोमा सोही नं. कार्डमा वर्ग “एफ” थप गरी नक्कली स.चा.अ.पत्र बनाई सवारी साधन हाँकी चलाएको अवस्थामा ट्राफिक प्रहरीले चेकजाँच गर्ने क्रममा फेला पारी पक्राउ गरी दाखिला गरेको भन्ने थाहा पाएका हौं । यसरी वर्ग “बी” मात्र भएको स.चा.अ. पत्रमा आफुखुसी वर्ग “एफ” थपी कीर्ते स.चा.अ. पत्र बनाउने व्यक्ति नवराज नेपाललाई हदैसम्मको कारवाही हुनुपर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको एकै मिलानको घटना विवरण कागज ।

प्रतिवादी नवराज नेपालले गरेको उक्त कार्य मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको १ नं. विपरीत ७, ९ र १२ नं. बमोजिम समेतको सजाय गरी पाउन माग दावि लिई सम्बन्धित मुद्दाको सक्कल मिसिल र प्रतिवादी नवराज नेपाल र निजको उक्त सवारी चालक अनुमतिपत्र समेत यसै अभियोगपत्रसाथ प्रस्तुत गरिएको भन्नेसमेत व्यहोराको जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, ललितपुरका तर्फबाट जिल्लाअदालतसमक्ष पेस भएको अभियोगपत्र ।

म कामको सिलसिलामा नुवाकोटबाट ७/८ वर्ष अघिदेखि आएको हुँ । आउनासाथ रत्न साहु नारायणस्थान, रुटको गाडी चलाउने ठाउँमा काम गर्दथे, त्यसै क्रममा गाडी चलाउन सिकेपश्चात् लाइसेन्स बनाई त्यसै क्रममा लाइसेन्स बनाउन नं. ०६-१३६८७० नं. को लाइसेन्स मिति २०६५।४।१३ मा बनाएको हो । त्यसपछि वर्ग “एफ” पनि चलाउन मनलागि एकान्तकुनामा ट्रायल दिन गएँ । ट्रायल फेल गरे । त्यसपछि एकजना सुरज नाम गरेको व्यक्तिलाई रु. २,५००। दिएपश्चात् निजले लाइसेन्स बनाइदिने कुरा गर्नु भयो र त्यसको भोलिपल्ट लाइसेन्स बनाई दिएकाले म घर फर्की आएको हुँ । निजले के कसरी लाइसेन्स बनाई दिए मलाई थाहा भएन सजाय हुनुपर्ने नपर्ने मलाई थाहा छैन । मैले नक्कली बनाएको होइन भनी प्रतिवादी नवराज नेपालले सुरु अदालतसमक्ष गरेको बयान ।

तत्काल प्राप्त प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादी कसूरदार होइनन् भन्न मिल्ने अवस्था नदेखिएकोले पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरेबमोजिम हुने गरी हाल प्रतिवादी नवराज नेपालबाट अ.वं. ११८ देहाय दफा ५ र १० बमोजिम नगद रु. १०,०००।- (अक्षेरूपी दशहजार मात्र) वा सो बराबरको जेथा जमानत दिए लिई तारेखमा राख्ने र दिन नसके नियमानुसार सिधा खर्च पाउने गरी अ.वं. १२१ नं. बमोजिम थुनुवा पुर्जी दिई जिल्ला कारागार शाखा नख्खुमा लेखीपठाई दिने गरी अ.वं. १२४ ग. नं. बमोजिम यो आदेश पर्चा गरिदिएँ । साथै प्रतिवादी चुत्ता भइसकेको देखिँदा प्रतिवादीको साक्षी प्रतिवादी मार्फत् र वादीले अभियोगपत्रमा उल्लेख गरेका साक्षीहरूलाई जि.स.व. का ललितपुर मार्फत उपस्थित गराई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०६७।५।१४ गतेको सुरु अदालतको थुनछेक आदेश ।

प्रतिवादी नवराज नेपालले आफ्नो स.चा.अ. पत्रमा “एफ” वर्ग थप गरेको भनी यातायात व्यवस्था कार्यालय बागमतीको अभिलेखबाट बुझिन आएको हो सोही आधारमा हामीले निजको स.चा.अ. पत्र नक्कली हो भनी आवश्यक कारवाहीको लागि पठाएको हो । कानून बमोजिम कारवाही होस् भनी प्रतिवेदक श्री राम तिवारीले सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतमा गरेको बकपत्र ।

यसमा प्रतिवादीले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष र अदालतमासमेत बयान गर्दा यातायात व्यवस्था कार्यालयबाट “वी” वर्गको लाइसेन्स प्राप्त गरी “एफ” वर्गसमेत थप गरी आफूले प्रयोग गरेको कुरालाई स्वीकार गरेको र प्रतिवेदक प्रहरीको अदालतको बकपत्र, यातायात व्यवस्था कार्यालयको पत्रसमेतका मिसिल कागजबाट समर्थित देखिँदा

निज प्रतिवादी नवराज नेपाललाई मुलकी ऐन कीर्ते कागजको ९ नं. बमोजिम समुचा कीर्ते गरेको नदेखिँदा रु. ५०।- जरिवाना हुने ठहर्छ । लिखत समुचा कीर्ते गरेको नदेखिएकोले उक्त महलको १२ नं. बमोजिम थप सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी दावी पुग्न नसकेको ठहर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१०।१७ को फैसला ।

अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष व्यक्त गरेको प्रतिवादीको बयानबाट सुरज भन्ने व्यक्तिलाई रु.२,५००। दिई मिति र.नं. साविकै राखी “वी” र “एफ” भएको नक्कली सवारी चालक छुट्टै कार्डमा तयार गराई ल्याई दिएको भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीको बयान, “एफ” थप गरेको नभई समुचा लिखत नै कीर्ते तयार गरेको देखिँदा देखिँदै “एफ” सम्म थप गरेको अर्थ लगाई रु. ५०। जरिवाना गर्ने गरेको फैसला बदर गरी अभियोगमाग दावीबमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने नेपाल सरकारको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदनपत्र ।

प्रस्तुत मुद्दामा मिसिल संलग्न लाइसेन्स यातायात कार्यालयका शाखा अधिकृतको नामबाट दस्तखत भएको, सो कार्यालयको छाप लागेको तथा हलोग्राम प्रतिवादीको फोटोमा पर्ने गरी टाँसिएको अवस्था देखिन आएको यी सबै अर्थात् शाखा अधिकृतको दस्तखत, यातायात व्यवस्था कार्यालयको छाप तथा हलोग्रामसमेत नक्कली हो भनी वादी पक्षले भन्न नसकेको, वादी पक्षले नभनेको कुरालाई अदालतले ती सबै कीर्ते हुन, नक्कली छन् भनी मान्न नमिल्ने भएकाले सो दस्तखत छाप तथा हलोग्राम सक्कली नै हुन भनी मान्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो सक्कली छाप दस्तखत हलोग्राम भएको सवारी चालक अनुमतिपत्रमा आफूले चलाउन पाउने भनी कार्यालयमा रहेको अभिलेखबाट देखिन आएको सवारीको नाम भन्दा बढी सवारीको नाम थप गरेकोलाई सो लाइसेन्स पुरै कीर्ते गरेको मान्न मिल्दैन । यस कारण प्रतिवादीलाई कीर्ते कागजका ९ नं. बमोजिम सजाय गर्ने गरेको ललितपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१०।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिन आएकाले सो फैसला सदर हुने ठहर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।२।१४ मा भएको फैसला ।

प्रतिवादीले सवारी चालक अनुमतिपत्र कीर्ते गरेको तथ्यमा विवाद नभएको र स्वयं अदालतले समेत प्रतिवादीले कीर्ते गरेको स्वीकार गरी निजलाई सजाय गर्ने गरी फैसला भएकै देखिएको छ । कीर्ते कागजको महलको दफा ९ र १२ अन्तरनिहित रहेको, कुनै कीर्ते, सरकारीछाप दस्तखत कीर्तेभित्र परेमा १२ नं. बमोजिम थप सजाय हुने कानूनी

व्यवस्था भएकोमा सरकारीछाप र दस्तखत परेको कागजमा कीर्ते भएको अवस्थामा कीर्ते कागजमहलको १२ नं. आकर्षित हुनेमा सो कानूनी व्यवस्थाको त्रुटि गरी भएको फैसला बदर गरी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ (१)(क) बमोजिम मुद्दा दोहोर्‍याई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट मिति २०६९।८।१४ गते परेको दोहोर्‍याई पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको निवेदनपत्र ।

सरकारी कागजमा थप गरी कीर्ते गरेको अवस्थामा कीर्ते कागजको १२ नं. बमोजिम थप सजायसमेत हुनुपर्नेमा सो नगरी कीर्ते कागजको ९ नं. ले हुने सजायमात्र ठहर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९।२।१४ को फैसला प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३,५४ मुलुकी ऐन, अं. १८४ क., १८५ तथा कीर्ते कागजको ९ र १२ नं. को व्याख्यात्मक त्रुटि विद्यमान देखिएकाले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ को उपदफा (१)(क) बमोजिम प्रस्तुत मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिदिएको छ भन्ने मिति २०७०।५।४ गतेको यस अदालतको आदेश ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेसी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री रमा पराजुलीले प्रतिवादीले आफ्नो सवारी चालक अनुमति पत्र “बी” बर्गको मात्र प्राप्त गरेकोमा निजले “एफ” बर्ग समेत थप गरेको कुरा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष र अदालतकोबयानमा समेत स्वीकार गरेका छन निजले फोटो आफ्नै हो भनेका र सो सवारी चालक अनुमतिपत्रमा भएको दस्तखत पनि आफ्नै हो भनेकामा सो कुरालाई यातायात व्यवस्था कार्यालय बागमतिको अभिलेखबाट पनि प्रष्ट भएको हुँदा निजलाई मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको ९ नं. बमोजिम मात्र सजाय नभएर ऐ. को १२ नं. बमोजिम अभियोगमाग दावी बमोजिम थप सजाय गरी पाउँ भनि गर्नु भएको बहससमेत सुनियो ।

अब सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतले गरेको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ छैन, पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ कि सक्दैन सो विषयमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा नवराज नेपालले हाँकी चलाई रहेको सवारी साधन चेकजाँच गर्ने क्रममा शङ्कालागी निजको नामको ०६-१३६८७० नं. को सवारी चालक अनुमतिपत्र चेकजाँचको क्रममा उक्त सवारी चालक अनुमतिपत्रमा बर्ग “बी” मात्र निजको नाममा जारी भएको र बर्ग “एफ” निजले आफूखुसी थपी कीर्ते गरेकोले निज प्रतिवादीलाई

मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको ९ र १२ बमोजिम सजाय गरी ऐ. को १२ नं. बमोजिम थपसजाय समेत गरिपाउँ भन्ने अभियोगमागदावी भएकोमा प्रतिवादीले मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको ९ नं. बमोजिम समुचा कीर्ते गरेको नदेखिँदा रु.५०।- जरिवाना हुने ठहर्छ। लिखत समुचा कीर्ते गरेको नदेखिएकोले उक्त महलको १२ नं. बमोजिम थपसजाय गरिपाउँ भन्ने वादीदावि नपुग्ने भन्नेसमेत व्यहोराको सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको फैसला भएकोमा सो उपर वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन अदालत पाटनमा पुनरावेदन परेकोमा ललितपुर जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरि पुनरावेदन अदालतबाट फैसला भए उपर चित्त नबुझाई वादी नेपाल सरकारको मुद्दा दोहोर्न्याई पाउँ भन्ने निवेदन परि सो मा निस्सा प्राप्त भै प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको देखिन्छ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादी नबराज नेपालले हाँकी चलाई रहेको सवारी साधन चेकजाँच गर्ने क्रममा शङ्कालागी निजको नामको ०६-१३६८७० नं. को सवारी चालक अनुमतिपत्र चेकजाँचको क्रममा उक्त सवारी चालक अनुमतिपत्रमा बर्ग “बी” मात्र निजको नाममा जारी भएको तर वर्ग “एफ” निजले आफूखुसी थपी कीर्ते भएको कुरामा विवाद छैन। उक्त कीर्ते कार्य प्रतिवादी वाहेक अरुले गरेको जिकिर प्रतिवादीको रहेको भएपनि सो जिकिरको पुष्टाई पत्थारिलो तवरले प्रतिवादीबाट भएको नदेखिएकोले प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको अभियोग दावीको पुष्टाई तर्कसम्मत रुपबाट भएको देखियो। मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ९ नं. ले “लिखतमानै कीर्ते नगरी अङ्क वा व्यहोरा सम्म घटी बढी पारी कीर्ते गरेमा जति कुरा घटी बढी गरेको छ उति कुरामा मात्र सजाय गर्नु पर्छ। मिति सम्म अघि पछि पारेको रहेछ भने सो गर्दा विगो खुलेकोमा जे जति बेहक हुने वा नोक्सान हुने गरी अघि पछि पारेको हो सोही विगोको सयकडा पच्चीसले जरिवाना गर्नुपर्छ। विगो नखुलेको मुद्दामा पचास रुपैया सम्म जरिवाना गर्नुपर्छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था छ भने ऐ. को १२ नं. ले “सरकारी अड्डाको छाप वा सरकारी काममा सरकारी कर्मचारीको छाप दस्तखत वा सो छाप दस्तखत भएको सरकारी कागज कीर्ते गर्नेलाई यसै महलको अरु नम्बरले हुने सजायमा एक वर्ष र उसै अड्डाको कर्मचारीले कीर्ते गरेमा दुई वर्ष थप कैद हुन्छ” भन्ने समेतको कानूनी प्रावधान भएकोमा प्रतिवादीले सरकारी कागजको रुपमा रहेको सरकारी अड्डाबाट जारी हुने र अभिलेख समेत रहने सवारी चालक अनुमतिपत्रमा वर्ग थप गरेकोमा विवाद नरहेकोले प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको ९ नं. अनुसार सजाय गरेपछि सोही महलको १२ नं. बमोजिम थप कैद वर्ष एक समेत गर्न पर्ने कानूनी व्यवस्था भएकोमा सो नगरेको हदसम्म शुरूको

फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।२।१४ को फैसला उल्टी भै पुनरावेदन अदालत पाटनले गरेको सजायमा थप एक वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर्छ। अरुमा तपसिलबमोजिम गर्नु।

तपसिल

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी नवराज नेपालको हकमा थप एक वर्ष कैद हुने ठहरेकोले ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१०।१७ को फैसलाको तपसिल खण्डमा उल्लेखभएको जरिवानाको लगतमा कैदको लगत पनि कसि प्रतिवादी नवराज नेपालबाट असुल गर्नु भनि सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतमा लेखि पठाउनु-----१
प्रस्तुत दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु----२

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत (उप-सचिव) — गजेन्द्रबहादुर सिंह

कम्प्यूटर टाईप - प्रेमबहादुर थापा

इति सम्बत् २०७१ साल चैत १६ गते रोज २ शुभम् -----